

AZ ERDŐ

AZ 1862-BEN ALAPÍTOTT ERDÉSZETI LAPOK 99. ÉVFOLYAMA

XIII. ÉVFOLYAM 1. SZÁM 1—48 OLD. 1964 JANUÁR

TARTALOM

<i>Dr. Balassa Gyula:</i> Erdőgazdálkodásunk helyzete és fejlődésének irányai	1
<i>Dr. Babos Imre:</i> A bugaci kísérleti termőhelytérképezés	5
<i>Dr. Kopp, Dietrich:</i> A bugaci erdő termőhelyi és növényzeti viszonyai	12
<i>Gaelj, A. G.—Truskovszkij, A. A.:</i> Homokon kialakult talajok genezise és evolúciója a Szovjetunió sztyeppövezetében.. . . .	20
<i>Simon Miklós:</i> Mélyfűrésos pótlás homoki fiatalosokban	27
<i>Retkes József:</i> Gondolatok az erdeifenyő plantázsban bekövetkezett hőkárokról	34
<i>Dr. Meskó József:</i> Az MR—145 típusú talajmaró.. . . .	39
Irodalmi szemle:	
Szovjet lapszemle (<i>Kolossváry Szabolcsné</i>).. . . .	42
Mi az állománynevelési elmaradás és mit kell a behozás során figyelembe venni? (<i>Jerome René</i>).. . . .	44
<i>Dr. Majer A.:</i> Erdő- és termőhelytípusok útmutató növényei (<i>Szodfridt István</i>)	45
Címlapon: A fakitermelési földéjében	
Hátlapon: A szalajkai pisztrángkeltetőnél (Nyugatbükki Erdőgazdaság — szilvászváradai erdészet, Fotó ERTI, Jérôme René felvételei)	

СОДЕРЖАНИЕ

<i>Д-р Балашиа Дьюла:</i> Положение и направление лесозаготовок	1
<i>Д-р Бабош Имре:</i> Опытное картирование местопроизрастаний в Бугаце	5
<i>Д-р Копп Дитрих:</i> Растительность и условия местопроизрастания бугацкого леса	12
<i>Гаель А. Г.—Трушковский А. А.:</i> Генезис и эволюция почв, образовавшихся на песке в степной зоне Советского Союза	20
<i>Шимон Миклош:</i> Пополнение молодых посадок на песке методом глубокого бурения	26
<i>Реткеш Йозсеф:</i> Повреждения от снега в плантажах сосны обыкновенной	34
<i>Д-р Мешко Йозсеф:</i> Фрезер типа МР-145.	39
Литературное обозрение	
На первой странице обложки: <i>Главный сезон лесозаготовок.</i>	
На последней странице обложки: <i>В саляском разводнике форелей.</i> (Сильвашварадское Лесничество Ньюгатбукского Лесхоза.)	
(Фото ЭРТИ, Жерома Рене.)	

SOMMAIRE

<i>Dr. Balassa Gy.:</i> La direction et la situation de la production forestière en Hongrie	1
<i>Dr. Babos I.:</i> La cartographie expérimentale des stations forestières de Bugac.. . . .	5
<i>Dr. Kopp, D.:</i> Les conditions de station et de végétation de la forêt de Bugac	12
<i>Gaël, A. G.—Trouchkovski, A. A.:</i> La genèse et l'évolution des sols sablonneux dans la zone steppeique de l'Union Soviétique	20
<i>Simon M.:</i> Regarnement par plantation profonde des cultures forestières sur sable	26
<i>Retkes J.:</i> Pensées sur les dégâts causés par la neige dans les vergers à graines de pin sylvestre	34
<i>Dr. Meskó J.:</i> La motobineuse MR—145	39
En couverture: <i>La saison principale de l'exploitation forestière</i>	
En reverse: <i>Chez l'incubateur de truites — Szalajka</i> (Economie forestière Nyugatbük, cantonnement Szilvászvárad. Photo ERTI, prises par Jérôme R.)	

A lapban megjelent tanulmányok szerzői:

dr. Babos Imre tudományos osztályvezető, ERTI, Budapest; *dr. Balassa Gyula* miniszterhelyettes, az OEF vezetője, Budapest; *Gael A. G.* egyetemi tanár, Lomonoszov Egyetem, Moszkva, SZSZSZR; *Jérôme René* főmérnök, OEF, Budapest; *Kolossváry Szabolcsné* műszaki munkaező, ERTI, Budapest; *dr. Kopp Dietrich* csoportvezető a potsdami Erdőrendezési és Termőhelyfeltárési Intézetben, Eberswalde, NDK; *dr. Meskó József* műszaki csoportvezető a Kiskunsági Áll. Erdőgazdaságban, Kecskemét; *Retkes József* tud. s. munkatárs, ERTI, Szombathely-Kámon; *Simon Miklós* erdőművelési előadó a Dunaártári Áll. Erdőgazdaságban, Baja; *Szodfridt István* tud. munkatárs, ERTI, Budapest; *Truskovszkij, A. A.* kutató a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának Földrajztudományi Intézetében, Moszkva, SZSZSZR.

Erdőgazdálkodásunk helyzete és fejlesztésének iránya*

D. R. BALASSA GYULA

Az Egyesült Nemzetek Szervezetének Európai Gazdasági Bizottsága, továbbá Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Szervezete ez év októberében részletesen foglalkozott Európa faellátásának perspektívájával. Az értekezlet három legfontosabb megállapítása a következő:

1. A faszükséglet évről évre rohamosan növekszik;
2. Legnagyobb mértékben a faanyag minősége iránt kevésbé igényes választékok felhasználása nő, a fűrész- és enyvezett lemezipar szerepe egyre csökken;
3. A növekvő fahiány leküzdésében legfontosabb szerepe a gyorsannövő fajok telepítésének, ipari nyárasok létesítésének van.

Nézzük meg ezeket a kérdéseket közelebbről is. Tehát milyen a faszükséglet alakulása?

Európa összes *fafelhasználása* a tények tanúsága szerint, főleg 1950 óta, rohamosan növekszik. Az összes fán belül az iparifa fogyasztás évtizedek óta erőteljes ütemben nő, 1950 óta ezen a téren is meggyorsult a szükséglet növekedése. Ezzel a ténnyel szemben a tűzifaszükséglet Európa-szerte állandóan csökkenő tendenciát mutat. 1950—1960-ig az összes fafelhasználás 18%-kal, az iparifa-felhasználás pedig 38%-kal növekedett, a tűzifaszükséglet viszont 9%-kal csökkent. A becslés szerint 1975-ig a faszükségletek további rohamos növekedése várható. Iparifában az 1960. évihez képest 46%, összesfában pedig — a tűzifaszükséglet további 16%-os csökkenése következtében — 27%-os növekedésre számítanak.

Ilyen tendenciák mellett hogyan alakul az iparifa-szükséglet összetétele? Faipari, főleg pedig erdőgazdasági és erdősítési politikánk szempontjából különösen nagy jelentősége van az egyes iparifa-választékok iránti szükséglet alakulásának. 1950—1960-ig a legkevésbé, csak mintegy 4%-kal nőtt a bányafa és az egyéb iparifa felhasználása. Ugyancsak kis mértékben, kb. 22%-kal nőtt a fűrészáru, illetve a rönk, viszont 100%-kal a papír és karton, illetve a papírfa, és 215%-kal a farostlemez és forgácslap, illetve ezek alapanyaga iránti szükséglet. A becslés szerint a következő 15 év folyamán hasonló tendenciák várhatók: a bányafa és egyéb iparifa-szükséglet 1975-ig az 1960. évinek kétharmadára fog csökkenni, fűrészáruban csupán 10—15%-os növekedés várható, viszont a papírszükséglet az 1960. évinek közel 2,5-szeresére, a farostlemez- és forgácslap-szükséglet pedig közel 3-szorosára fog növekedni.

A faiparon belül a fűrész- és lemezipar aránya és jelentősége tehát egyre jobban csökken. A farostlemez- és forgácslap-gyártás nagymértékben, a papír- ipar pedig rohamosan növekszik. Ennek következtében az *erdőgazdasági terme-*

* Kivonat az 1963. november 26-i igazgatói értekezleten elhangzott beszámolóból.

lésben a méretes anyag szerepe is mindinkább csökken. 1950-ben a rönkméretű választékok Európa összes iparifa-szükségletének még 60%-át képviselték. 1960-ig ez az arány 60%-ra csökkent. 1975-ben pedig legfeljebb 50% lesz.

E tendenciának — az értekezlet megállapítása szerint is —, rendkívül nagy jelentősége van Európa erdőgazdálkodása és faipara számára. Az értekezleten résztvevő 23 ország szakemberei által elfogadott jegyzőkönyv szerint: „Ezt a tendenciát mind az üzemtervek, mind pedig az erdősítési és kitermelési programok összeállításánál figyelembe kell venni, s a jövőben ennek alapján kell meghatározni a kitermelésre kerülő állományok optimális méret-megoszlását.” Az erdőgazdálkodás jövőbeni céljának tehát — a klasszikus elvekkel ellentétben — a méretes rönkanyag megtermelése helyett a maximális tömegtermelést kell tekinteni.

A fafelhasználás összetételének változása hazai viszonylatban is teljes mértékben megfelel a nemzetközi tendenciáknak. Így ezeket erdőgazdasági és faipari politikánk kialakítása során is figyelembe kell vennünk: *erdősítési politikánkban*, valamint az *üzemtervekben* a vágáskorok megállapításakor fő célnak a maximális tömegtermelést kell tekinteni. *Faiparunk fejlesztésében* pedig — az eddigi gyakorlatnak megfelelően —, mindenekelőtt a farostlemez- és forgácslapgyártás fejlesztését kell fő célnak tekintenünk.

A tömegtermelésre való ráállást azonban nemcsak a feldolgozási módok megváltozása követeli. A szükséglet rohamos emelkedése következtében Európa fakereskedelmi mérlege állandóan romlik. 1950-ben a mérleg még mintegy 4 millió m³ felesleget mutatott; 1960-ig ez a többlet 22 millió hiányra változott, a becslés szerint pedig 1975-ig ez előreláthatólag 70 millió m³ hiányra fog növekedni. E nagymértékű hiány leküzdésének legfontosabb módszereit a 23 ország szakemberei a következőkben foglalták össze: „*Legnagyobb figyelmet a gyorsan-növő fajok telepítésének kell szentelni*. Emellett gondot kell fordítani a kevésbé termelékeny állományok termelékenyebbé történő *átalakítására* és az e célt szolgáló *fajcserékre*, továbbá az alsó koronaszint kialakítására, az *ápolóvágások fokozására* és az állományok *nyesésére* is... Feltétlenül fokozni kell az erőfeszítéseket a meglévő erdők termelékenységének fokozására, továbbá az eddigienél is nagyobb méretű erdősítési programokat kell megvalósítani, mind a mezőgazdaság által felhagyott területeken, mind pedig jobb talajokon gyorsan-növő fajokból létesített ipari ültetvények formájában.”

Számunkra ezzel kapcsolatban legnagyobb jelentősége annak a megállapításnak van, hogy „az erdőgazdálkodás gyorsított ütemű fejlesztésére irányuló követelmény Európa-szerte egybeesik a mezőgazdaságban az utóbbi évek folyamán bekövetkezett technikai fejlődéssel és gazdasági változásokkal, amelyek viszont egyre *több területet szabadítanak fel* az erdősítés céljára.” Svédországban pl. — amely tudvalevően Európa második legerdősültebb országa —, a nemrég kidolgozott általános földhasznosítási tervek szerint a következő 20 év alatt 1 millió ha mezőgazdasági terület erdősítését tervezik. Iparifa-szükségletünk 60%-os importhányada és a szükségletnek nálunk is tapasztalható rohamos növekedése, hazánkban méginkább, mint Európa más országaiban, szükségessé teszi az erdősítés fokozását. Hazai mezőgazdasági politikánk jelenlegi helyzete ennek egyelőre határt szab. Néhány éven belül azonban számolnunk lehet azzal, hogy az európai tendenciák a mezőgazdaság területén nálunk is érvényesülni fognak, s egyrészt a termésátlagok növekedése lehetővé fogja tenni mezőgazdasági területek felszabadítását, másrészt viszont a faszükséglet rohamos megnövekedése parancsolólag meg fogja követelni az erdősítés fokozását, ipari nyárasok létesítését. Az erdőterület növelésére irányuló törekvéseinket azonban addig sem

szabad feladnunk, s ha másként nem, *tág hálózatu nemesnyár-ültetvények gyorsított ütemű létesítésével meg kell teremtenünk a faellátás javításának alapjait.*

A fatermesztés európai tendenciáinak és ezek hazai vetületének ismertetése után a beszámoló áttért erdőgazdálkodásunk jelenlegi helyzetének az értékelésére. A kiindulási alapot ehhez a második ötéves népgazdasági tervet szentesítő törvény előírásai nyújtották. A beszámoló külön is felhívta a vezetők figyelmét az ilyen jellegű számadások minél sűrűbben való megtételének szükségességére.

Pártunk VIII. kongresszusán hozott határozatnak a gazdasági építő munkánk feladataival foglalkozó fejezete előírja, hogy *„a következő években az ország gazdasági tevékenységének középpontjában a második ötéves terv teljesítése és gazdasági céljainkkal összhangban álló túlteljesítése áll.”* Ez még inkább aláhúzza, hogy a második ötéves terv végrehajtásával kapcsolatos problémákat időnként újból megvizsgáljuk. Ez a vizsgálat — sajnos — több tételnél kedvezőtlen képet mutat.

Az elmúlt évi aszályos időjárás az erdősítések eredményességében visszaesést, a csemetekerti készletben pedig nagy pusztulást okozott. Ennek következtében ötéves tervünk egyik alapvető célkitűzése, a felújítási kötelezettségek csökkentése terén kb. 1 éves lemaradásban vagyunk. Még inkább súlyosbítja a helyzetet, ha a kérdést az erdősítések eredményességének alakulásával összefüggésben vizsgáljuk. A tényszámok szerint az eredményesség az erdőfelújításban az 1961. évi 60%-ról 1962-ben 44,8%-ra erdőtelepítésben 62,5%-ról 53,4%-ra csökkent. Mindezekből kétséget kizáróan láthatjuk, hogy a tervidőszak végére az erdősítési kötelezettség csökkentése terén előírt szint elérése, csemetehiányból kifolyólag, már nem biztosítható.

Az erdőgazdaságok 1963/64. gazdasági évi terveiben az erdősítések terén jelentős visszaesés mutatkozik. Ennek oka elsősorban az országosan mutakozó csemetehiány. Rá kell mutatni ezzel kapcsolatban arra, hogy a csemetermelés terén az erdőgazdaságok nem dolgoztak kellő biztonsággal. Eltértek az előző évek gyakorlatától és túlzott pontosságra törekedtek az ültetési anyag megtermelésében. Így állt elő az a helyzet, hogy erdősítésekhez szükséges csemetében hiány mutatkozik. A jövőben a csemetermelésnél kellő biztonsággal kell dolgozni és arra kell törekedni, hogy az erdősítési kötelezettségek teljesítéséhez mindig elegendő ültetési anyag álljon rendelkezésre. A népgazdaság számára *sokkal nagyobb kárt okoz a növedékkiesés révén a vágásterületek felújításának elmaradása, mint az esetleges túlkoros csemeték felhasználása vagy bizonyos mértékű kiselejtezése.*

Új erdőtelepítési és fásítási feladataink megvalósításának az 1961. évi VI. törvény erős korlátot szab, sőt előreláthatólag egyelőre lehetetlenné is teszi. A reális lehetőségek feltárása érdekében bekértük erdőgazdaságainktól az erdőtelepítésre rendelkezésre álló területek adatait. Az összesítés szerint az erdőgazdaságok kezelésében jelenleg 21 256 ha erdőtelepítésre korábban átadott terület van. Ebből — az erdőgazdaságok jelentései szerint — a tanácsok az 1961. évi VI. törvény előírásainak megfelelően, mindössze 13 096 ha-t vizsgáltak felül és adtak át végleg erdőtelepítésre. Ahhoz, hogy a második ötéves terv feladatait a mi területünkön teljesíteni tudjuk, 1964—65-ben legalább 16 940 ha-t kellene erdősítenünk. A valamennyi erdőgazdaságnál rendelkezésre álló összes terület tehát fedezné az erdősítési szükségletet, a felülvizsgálthoz képest azonban országos viszonylatban is 4000 ha, ha pedig a rendelkezésre álló területek elhelyezkedését is figyelembe vesszük, akkor — az erdőgazdaságok javaslatai szerint — összesen legalább 6200 ha hiány mutatkozik máris. Az 1961. évi VI. törvény

végrehajtásában közvetlenül érdekelt szervek merev magatartását figyelembe véve számolnunk kell azzal, hogy az erdőgazdaságok jelenlegi javaslatában szereplő területek beerdősítése sem lesz megoldható, és ennek folytán országos viszonylatban, a tervidőszak végéig, 9—10 000 ha lemaradás várható.

Viszonylag még súlyosabb a helyzet a nyártelepítés terén. Az előbb említett 9—10 000 ha lemaradás előreláthatólag majdnem teljes egészében a nyártelepítésben fog jelentkezni. Az ötéves terv előírásainak teljesítéséhez a hátralevő két évben erdőgazdaságainknak összesen legalább 2906 ha nyártelepítést kellene végezniök. A rendelkezésre álló és felülvizsgált területek elhelyezkedése, valamint a műszaki lehetőségek alapján az erdőgazdaságok azonban összesen csak 1804 ha nyártelepítést vállalnak erre a két évre. Csupán az erdőgazdaságok területén tehát legalább 1100 ha lemaradás mutatkozik. A fásító szerveknél ezenkívül legalább 7100 ha a már előrelátható lemaradás. Különösen súlyos ezen a téren az, hogy a faanyagellátás szempontjából ma már biztos bázisnak tekinthető OVF fásításaiban mintegy 4500 ha lemaradással kell számolni. Nálunk tehát — az európai tendenciákkal szöges ellentétben — sajnos az erdőtelepítés csökkenésével kell számolnunk egyelőre. Újból és újból hangsúlyozni kell azonban, hogy nem szabad feladni az erdőterület növelésére irányuló törekvéseinket, hanem a jelenlegi nehézségek ellenére a várható fahelyzet ismeretése révén, felvilágosító munkával, a helyi szervek és a felsőbb vezetők meggyőzésével mindent el kell követnünk az erdőtelepítéshez, főleg a nyár telepítéséhez szükséges területek biztosítása érdekében.

Vigasztalóbb a kép a fakitermelés oldalán. A ténytűszámok alapján meg lehet állapítani, hogy a fakitermelés növelése terén előírt kötelezettségeinknek eddig teljes mértékben eleget tettünk, sőt az előírt feladatokat — a kongresszus határozatainak megfelelően, gazdasági céljainkkal összhangban — túl is teljesítettük. A bruttó fakitermelést 1960-hoz képest a tervidőszak végéig, 1965-ig 15 százalékkal, évi átlagban 3%-kal, az iparifa-hányadot pedig az 1960. évi 54,7%-ról 1966-ig 56—58%-ra kell növelni. A ténytűszámok szerint bruttó fakitermelésünk eddig 11,6%-kal növekedett. Az iparifa-hányad országos viszonylatban elérte a 60%-ot. Az iparifa-hányadra vonatkozó előírást abszolút értelemben is túlteljesítettük: az összes fakitermelés terén abszolút értelemben ugyan még nem, de időarányosan jelentős túlteljesítést értünk el.

A műszaki fejlesztés terén hasonló a helyzet. A ténytűszámok s a folyó évi tervek alapján megállapítható, hogy ma már műszakilag minden előfeltétel biztosított ahhoz, hogy az erdőfeltárás terén előírt feladatokat a tervidőszak végéig megoldjuk. Éppen ezért a második ötéves terv hátralevő tervidőszaka folyamán a fő figyelmet az anyagmozgatás gépesítésére kell fordítani. Fagyártmányüzemeink korszerűsítési programját viszont nem tudjuk az eredeti elképzelés szerinti ütemben végrehajtani. Egyrészt az időközben felmerült egyéb rendkívüli feladatok sürgős megoldása nem tette lehetővé, hogy erre a célra eredetileg előirányzott összegeket valóban felhasználjuk, másrészt a tényleges költségcsökkentések növekedése miatt is, több létesítményt törölni voltunk kénytelenek, a fagyártmányüzemek korszerűsítési programjának teljes befejezését pedig 1966-ra kellett elhalasztanunk.

A második ötéves terv célkitűzései előírják, hogy mind az erdőgazdálkodás, mind a faipar területén a műszaki színvonal növelésével biztosítanunk kell a termelékenység és a gazdaságosság állandó növekedését. Örömmel kell megállapítani, hogy ez a szemlélet már az előző hároméves tervidőszak folyamán uralkodóvá vált. A termelékenység terén az elmúlt időszak alatt meglehetősen

nagyarányú fejlődésről lehet számot adni mind a fakitermelés, mind az anyagmozgatás terén.

Faellátásunk helyzetét tekintve az iparifa-hányad fokozása terén a tervidőszak végére előírt követelményeknek jórészt már a múlt év folyamán eleget tettünk. Ennek következtében a fő feladat végrehajtása — faellátásunk import-hányadának csökkentése — terén is mutatkozik bizonyos előrehaladás: a hazai termelés aránya az 1960. évihez viszonyítva bizonyos mértékben növekedett, és ennek megfelelően természetesen csökkent a faellátásunk importhányada. Ez az importhányad-csökkenés azonban viszonylagos, mert importtervünk továbbra is emelkedő és szükségletünk kielégítését is állandóan fokoznunk kell.

Összes behozatali többletünk az 1960. évi szinthez viszonyítva 6,8%-nak felel meg. Faellátásunk devizamérlege pedig 1962-ben 100 millió DFt-tal több terhet jelentett a népgazdaságnak, mint 1960-ban. Az 1960-tól 1962-ig bekövetkezett és az 1963. évi tervben előirányzott behozatali többletnövekedés alapvetően annak tulajdonítható, hogy fabehozatalunk egyre inkább az értékes választékok felé tolódott el, ezáltal az átlagos egységár az 1960. évi 268 DFt-ról 1962-ig 282 DFt-ra, az 1963. évi terv szerint pedig 307 DFt-ra növekedett.

Igaz, hogy az átlagos egységárnak ez a növekedése a világpiaci árak emelkedését is magában foglalja, matematikailag kimutatható azonban, hogy ennek hatása meg sem közelíti a választékarány-eltolódás hatását. Ez pedig kizárólag faiparunk, elsősorban a cellulóz- és papíripar elmaradottságára, továbbá faanyaggazdálkodásunk szervezeti széttagoltságára, és az ebből eredő hiányosságokra vezethető vissza.

A bugaci kísérleti termőhelytérképezés

DR. BABOS IMRE

A FAO Dehra Dunben megtartott erdészeti világkongresszusán azt javasolta V. N. Szukacsov akadémikus, hogy a különböző tipológiai irányzatok egységsítése céljából végezzék el azonos területeknek különféle tipológiai elvek és módszerek szerinti térképezését. Az így készült felvételek a földrajzilag távol eső területeken alapul szolgálhatnak az egyes tipológiai eljárások elvi, gyakorlati és gazdaságossági szempontokat figyelembe vevő bírálatához.

A javaslat alapján az IUFRO (az Erdészeti Kutatóintézetek Nemzetközi Szövetsége) 1957. évi világkongresszusa akként határozott, hogy az összehasonlító termőhelytérképezést Lengyelország, a Német Demokratikus Köztársaság és Svájc területén kell elvégezni. A határozat szerint az érdekelt három ország termőhelyfeltárói 3, illetve 4 tipológiai-felvételezési módszert alkalmazva (Braun—Blanquet, Kopp egyesített módszere, Makosa—Bokowsky eljárása, Aichinger fejlődéstörténeti sorfelvétele) elvégezték a kijelölt területek térképezését és azt 1962-ben értékelték is. Az eredmények még nem ismeretesek.

Az IUFRO 1961. évi bécsi kongresszusa az összehasonlító térképezések kiterjesztését határozta el. Az Országos Erdészeti Főigazgatóság javaslata és meghívása alapján a térképezés soron következő feladatáknak Magyarország egyik homokos területének felvételét irányozták elő. A termőhelyfeltérképezést az NDK, Lengyelország és Magyarország termőhelyfeltáróinak kellett elvégezniük.